

TARİHİ ESERLER NASIL YOK EDİLDİ

Arşivi karıştıran bundan 66 yıl önce **F. Nafiz Uzluk'un** yazdığı bir makale dikkatimi çekti. Merhum bazı tarihi eserlerin nasıl yok edildiğini anlatıyordu. O günlerde de Sultan Veled Medresesi'nin kalıntıları yok edilmiş. Bu tarihi eserin de yok edilişi son derece ilginç.

Tarihi eser tahribatı Osmanlı Dönemi'nde başlamış. Bazı Konya valileri ve belediye başkanları tarihi eser tahribatında adeta birbirleriyle yarışmışlar. Dünya-

M. Ali UZ

da bir eşi daha bulunmayan surların kazma kürek yıkıldığını defalarca yazdık.

II. Kılıçarslan Köşkü için hazırlanan tamir keşfi raporundaki meblağı gören bir Osmanlı Dönemi Konya valisi, ben bu fiyata bu köşkün daha almasını mücedde-

den yaparım, diyerek köşkün tamirine yanaşmamış. Köşkün bugünkü acıklı hali o günkü ihmallerin bir neticesi değil mi?

Nafiz Uzluk, Vilayet Konağı'nın batı kapısı önündeki **Ulvi Sultan Mescidi ve Türbesi'nin**

Yabancı bir seyyahın kara kalem çalışması.
Soldan sağa, Eflatun Mescidi, Alaaddin Cami ve II. Kılıçarslan Köşkü.

II. Kılıçarslan Köşkü

Nalinci Türbesi

bir belediye başkanı tarafından nasıl yıkıldığını anlattıktan sonra Şeyh Şerefeddin Türbesi'nin bir gece yarısı yıkıldığını anlatır. Ardından **Nalıncı Baba Türbesi**'nin yıkılışına geçer ve “uzun yıllar kumandanlık, sonra da mükâfat olarak milletvekilliği eden birisi tarafından gece yarısı -çünkü bu adamlar ışıktan ve ilimden korkarlar- kazmaların amansız vuruşuyla” yıkıldığını ifade eder. Aynı kumandan İnce Minare Medresesi'ni yıkmaya, yıktırma-ya kalkışmıştı. Bununla yetinmeyen kumandan medresenin içine barut depo etmişti. O dönemde Avrupa medyasında çıkan haberler, “kumandanı da onun dayanıp güvendiklerini de yola getirmişti.”

Nafiz Uzluk, Şeyh Sadreddin Konevi Türbesi'nin doğusundaki türbenin tahribini: “Karamanoğlu sadrazamı Turgutoğlu Pir Hüseyin Beyin, onu seven sayan Karamanoğlu emirleriyle Şeyh Sadreddin'in yakınında son uykularına dalan Türk ulularından birçoklarının kabri, Nalıncı'yı yıkanın keseri ile ortadan kaldırılmıştı... Bir düşmanın bile reva görmediği hakaret yapılmıştı.” şeklinde anlatır. Okuyucularımız F. Nafiz Uzluk'un bahsettiği bu kumandanın Fahrettin Paşa olduğunu anlamışlardır.

Bu makalenin neşredildiği nüshada bir haber daha var ki eskilere rahmet okutacak niteliktedir. Haber şudur:

“23.10.1951 Salı gününü 24.10.1951 Çarşamba gününe bağlayan gece birçok amelenin saat bire kadar çalışarak Sultan Veled Medresesi hücrelerini yıkarken çıkardıkları kazma seslerini yatsı namazını kılmaya gelen cemaat ve Selimiye Camii'nin önünden Aslan-

lıkıyla tarafındaki mahallelerine giden her vatandaş duymuştu.” Adamlar halktan korkuyorlar da Allah’tan korkmuyorlar. Onun için bu işi gece yapıyorlar.

Haberin sonundaki “*Takdir hakkı bugün halkımıza, yarın tarihimize aittir.*” ifadesi son derece manidardır.⁽¹⁾ Yol ve meydan açmak bahaneleriyle tarihi eser ve doku tahribatı başka hiçbir millette görülmemiştir. Yarın tarih, tarihi eserlerimizi yok edenleri ağır şekilde yargılayarak hükmünü verecektir.

Muvakkithane, Türbe Hamamı, Kadı Kalemşah Külliyesi’nin kalıntıları, İmam Begavi Türbesi ve daha birçok eser kazma kürek yıkımdan nasibini alan tarihi yapılarıdır. Alâeddin Tepesi’nde aslı bir Bizans kilisesi olan Eflatun

Mescidi de aynı kumandan tarafından tahrip kalıbıyla berhava edilmiştir.

İstanbul’da İslam’ın ilk camisinin Arap Camii olduğu rivayet edilir. Camii ile ilgili pek çok menkıbe anlatılır. Bu cami tahrip olduğunda bir Ermeni veya Ermeni papazının, yetkilileri “*bu tarihi yadigârımızı*” onarma konusunda uyarması olayı son derece dikkat çekicidir. Hepimizin tarihi eserlerimiz konusunda Ermeni vatandaşın gösterdiği bu hassasiyeti göstermesi gerekmez mi?

Tarihi dokunun, tarihi eserlerin ve ata yadigârlarının korunması hususunda halkımızın ve günümüzde özellikle akademisyenlerin duyarlı olmaları gerekir. Günümüzde aydın ve akademisyenlerimizin eskisi kadar bile hassasiyetlerinin olmayışı son derece üzücüdür.

(1) F. Nafiz Uzluk, “Konya Abideleri Nasıl Yıkıldı”, Yeni Konya gazetesi, 5 Kasım 1951, s. 2.

Ulvi Sultan Mescidi ve Türbesi

ALETTİN TEPEŚİ'NDEN HATIRALAR

Benim, çocukluğumda ve gençliğimde adı Alâattin olan hiç bir arkadaşım olmadı. Sadece Erzurum yıllarımda (1967-1988) Alattin Emmezoğlu adlı bir doktor arkadaşım var idi. Onu da kaybedeli on yıl kadar oluyor.

Acaba bu adın doğru yazılışı veya söylenişi nasıldır? Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan *Kişi Adları Sözlüğü*'ndeki yazımı şöyledir: **Alâattin**. Acaba biz Konyalılar bu adı nasıl söylüyoruz? Kurum'un sözlüğündeki yazısını aynen söyleyebiliyor muyuz? İşte size yarım düzine Alâattin adının türevleri (!)

Alettin, Alaaddin, Alaeddin, Alâaddin, Alâeddin, Alaettin, Alattin, Alâüddin, Alaüddin, Alâüttin, Alaüttin, vb. Belki bu yazımların ötesinde başka söyleyişler de vardır da biz işitmemiş veya okumamış olabiliriz. Öyle ya, bu kadar farklı yazımla karşımıza çıkabilen bir adın başka türlü yazımları da olabilir. Ne diyelim, Allah sayısını artırsın. Hatırladığım kadarıyla Türk Dil Kurumu'nun adını andığımız sözlüğünde Mehmet adı için 20'den fazla türemiş adın olduğunu söylemişlerdi. Doğrusu arayıp da hayal kırıklığına uğramak istemedim.

Genel Ağ sayfalarında yaptığımız dolaşmalarda ülkemizde *Alettin* adını taşıyan pek çok vatandaşımızın olduğunu gördük.

İşte onlardan bazıları... Ancak biz sadece soyadlarını vereceğiz: Atak, Bozkurt, Demirci, Duman (Dr.), Kartal, Kaya, Keskin, Mert, Özbey, Tosun, Yıldız, vb. Bir de tanınmış birkaç adı hatırlayalım; ancak adlarının kayıtlardaki yazımını araştırmamız gerekecek: Dr. A. Yavaşca, edebiyatçı A. Özdenören, vb. Selçuklu sultanlarını da unutmayacağız elbette.

Ölüm, teşekkür, başsağlığı, anma ilanlarında da bu adımızı görmemiz mümkündür. Bu yazıyı kaleme almaya başladığımız günlerde gözümüze ilişen bir adı hatırlatmak isteriz: Alaeddin Küçükçalık (*Hürriyet*, 15 Haziran 2016, teşekkür ilanı)

Halen Antalya ilimize bağlı olan Alanya ilçemizin adı acaba bir zamanlar *Alâiye* mi idi? Bu *Alâiye* adının ise *Alâaddin / Alâeddin / Alaattin / Alattin* şekillerinde söyleniş ve yazılışları da var mıydı? Acaba orada da bizim Konya'daki gibi Alaeddin adıyla ilgili yapılar falan var mıdır?

Bunları düşünürken bir dostumuz son olarak üç büyük ilçemizde kurulan üç devlet üniversitesinden söz etti. Biz de, Genel Ağ'a girerek bazı bilgilere ulaşmaya çalıştık. Bandırma'da bir klasik üniversite, İskenderun'da ise bir teknik üniversite kurulurken güneyimize de bir **ALAAD-DİN KEYKUBAT ÜNİVERSİ-**

TESİ kuruluvermiş. Biz daha Selçuk Üniversitesi'nin yerleşkesine verdiğimiz adın doğru yazımında birleşememişken Alanya'da bu yazım işi kanunlaşmıştır: Kanun Nu.: 6640, Kanun tarihi: 31 Mart 2015. "Antalya ili, Alanya ilçesinde ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ adıyla yeni bir üniversite kurulmuştur." Ülkemize ve bilim dünyamıza hayırlı olsun. Sultanımızın adının yazımı da böylece ALAADDİN olarak kanunlaşmıştır oldu.

Her Konyalının hatıraları arasında mutlaka bir *ALETTİN HATIRASI* vardır, hatta olmalıdır. O tepedeki 50 yıllık bir binada yıllarca nikâh kıyılmıştı, konferanslar verilmişti, başka toplantılar da düzenlenmişti. En azından binlerce Konyalının hatırası vardır. Ben de o binlerce Konyalı'dan biri olarak birkaç hatıramla bu sayfaya renk katmak istedim.

'ALETTİN'E ÇIKALIM MI?'

Alettin'e çıkmanın her yaşa göre ayrı ayrı sebepleri vardı. İlkokul öğrenimimizi yarladığımız yıllarda, başka bir ifadeyle on'lu yaşlarımızın başında aklımız Alettin'e takılır kalırdı. Niçin mi? Konya'mızın ilk ve tek çocuk bahçesi orada idi de ondan. Yeri, yanılmıyorsam, ne zaman yıkılacağını benim de merak ettiğim, günümüzde hangi işlere hizmet verdiğini bilemediğim, ilk adıyla Torrance'ın Orduevi binası tarafındaki boşlukta idi.

Oraya gidişlerimiz hep birer kaçamağın sonucudur. Kafa kafa verdiğimiz birkaç arkadaş, ortak boş zamanlarımızda 'Alet-

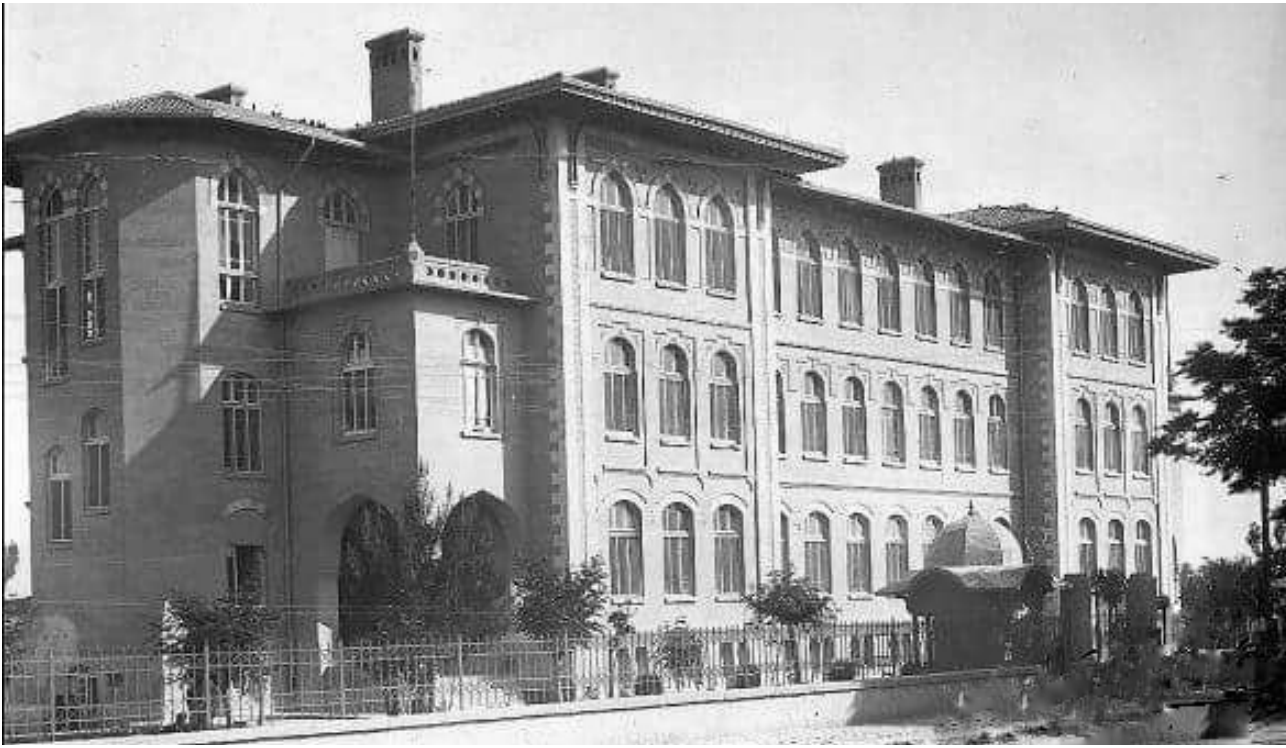
tin'e çıkalım mı?' diyerek Çaybaşı'ndan yola koyulur, Taş Cami önünden geçer, Sahip Ata'ya merhaba dercesine bir göz atar, yokuş yukarı tırmanır ve tepeyi fethederdik! Doğrusu, orada nelerin olduğunu da pek hatırlamıyorum. Tahtaravalli, salıncak gibi geleneksel eğlence ortamının vazgeçilmezlerinin yanında başkaca neler vardı? Mesela kaydırak? Ve başkaları?

Etrafı çitimsi bir şeylerle çevrili olan bu bahçenin kapısından galiba, 'Yaşı 10 ve yukarı olanlar giremez' türünden bir de uyarı notu vardı. O yıllarda kimlik taşımak gibi bir alışkanlık olmadığı için biz çocuklar daima dokuz yaşımızda kalırdık, bir türlü büyümeyizdik.

SOLAKLAR'IN GAZOZU

Azze (Aziziye) *Camii*'ni bilirsiniz. Osmanlı'nın son dönem eserlerinden bir şaheser... Addaki Aziz adı acaba Osmanlı sultanlarından Sultan Aziz ile ilgili midir? Onun araştırılmasını sizlere bırakıyorum. Konumuz bu güzelim camimizin sağ tarafında ve camimize dik olarak uzanan sokaklarla ilgilidir; hani şu Ettarlar İçi'ne doğru uzanan sokaklarla... 50 yıl kadar önce, yaz aylarında o sokakların bazılarının hemen baş tarafında dondurmacılar, gazozcular, şambali tatlısı satıcıları yer alırlardı. Bizim gazoz içme keyfimizi buralar gerçekleştirirdi.

Ancak bu gazoz içme keyfinin zirve yaptığı yerler vardı. Bunların başında *Alettin Tepesi* gelirdi. O yaz da, Adana'da polis memuru olarak görev yapan dayım Mehmet Köseoğlu, eşi ve üç çocuğuyla iznini geçirmek için ana

ocağına gelmişlerdi. Bir Pazar öğle sonu babamın da içinde bulunduğu bir akraba topluluğu *Alettin Tepesi*'ne gitmiştik. O, tepedeki büyük düzlükte hizmet veren çay bahçesine... Çiçeklerle âdeta bir parktan öte bir çiçek ormanı havası veren bu bahçenin çeşitli yerlerinde dizi dizi masalar ve onların etrafında da tahta sandalyeler yer alırdı. Plastik daha icat edilmediği(!) için her yerde o tahta sandalyeler kullanılıyordu.

Masanın etrafındaki yerimizi aldıktan bir süre sonra görevli gelip siparişimizi alıp gitmişti. Babamlar, dayımın oğullarıyla benim oynamamıza izin verdikleri için aralarda dolaşıp duruyorduk. Bizim siparişlerimiz ise gazozdan yana olmuştu. O gazozları yudum yudum ve de genire genire içmenin keyfini kimler hatırlayabilecek acaba?

Büyüklerimizin çay ve kahve

tadındaki keyifleri bir yandan da gramafondan yükselen dönemin gözde şarkı ve türkü sesleriyle katmerleştiriliyordu. "Hangi parçaları onlar?" diye sorarsanız galiba pek az örneğini verebileceğim. Ahmet Üstün'den 'İlimon ektim taş'a' hatırlayabildiğim parçalardan biri... Ayrıca, Lütfü Güneri, Hacer Buluş gibi adları da sayabilirim.

OKUL KAÇAKLARI

Siz hiç okuldan kaçmadınız mı? 'Kaçmadım!' diyebilen kaç kişi çıkacak acaba? Sayının hiç de fazla olacağını sanmıyorum. Benim kaçmalarım ise itiraf filan değil, düpedüz bir bilgilendirme dir. Evet, öğrencilik hakkımı kullandım ve gerektiği zaman okuldan kaçtım. Ancak bu kaçmalar ortaokul yıllarında pek az iken lise yıllarımda normal kaçma sayısını yakalamıştım.

Okuldan kaçma, öğrencilerin söyleyişle okulu kırma, öğrenenin ailesinin bilgisi dışında okula gitmemesidir. Biz kaçaklar da, evden 'Okula gidiyorum' diye çıkıyoruz, fakat nedense okulun yolunu şaşırıyoruz! Bu günlerde ortalarda görünmemek gerekecektir. Biz de günü gelince *Alettin Tepesi*'ni kış demeden, kar demeden yalnız bırakmayız. *Alettin Tepesi*'nin neresinde mi araziye uyardık? Vallahi o tepe o aylarda kimseciklerin dolaşmadığı bir ortam olurdu. İki üç kafadar Zafer tarafından tepeye tırmanır, en tepeye kadar yürürdük. Derken oralarda üstleri bir tuhaf şekilde örtülmüş kanepelerin oralarda dolaşır dururduk. Tiryakilerimiz ise bir güzelce Bafra'larını tütürür, nasıl bir keyif(!) olduğunu anlayamadığım dumanaltı olma ya çalışırlardı.

Tepe'nin o günlerdeki halleri daha anlamlı, daha sade ve daha iç açıcı idi. Günümüzün yapay güzellikleri için de bir şey demeyeceğim ama eskilerin halleri bir farklı ortamı yaratıyordu. Kıscası *Alettin Tepesi* 60-65 yıl önce daha bakır, daha doğaldı da biz o ortamı güzelleştireceğiz diye çırpınıp duruyorduk.

[Konya Lisesi'nde öğrenci iken tuttuğum kırık dökük gün-lüklerden birinde, *Tepe*'mizin adını anmadan oraya, okulumuzu temsilen gitmemizle ilgili birkaç satır yazmışım. Onu da alma-yı uygun buluyorum.

16 Mayıs 1957 Perşembe: Saat 6.30

.....

Dün sabah evden eli boş çıktım. İlk iki derse girmedim. Tuncer Bيرانd'la çarşıya kadar indik. Sonra

okula gelip derse girdim. Sonra tekrar ayrıldım.

Üçüncü ders Hava Şehitleri İhtifali için [Alaeddin Tepesi'ne] gittik. Kız Muallimlilerle karşı karşıya idik. Oradan 11.30'da ayrıldık. Okula geldik, serbest bıraktılar.]

İSPİRTO NE İŞE YARAR?

İspirto, bir zamanlar evlerimizin vazgeçilmezlerinden idi. Hatta bazı küçük çaplı ısıtma veya pişirme işlerinde *ispirto ocağı* adını verdiğimiz bir ocak türümüz de vardı. Hatırladığım kadarıyla bir de gaz ocaklarının kullanımına hazır hale getirilmesi için ispirtoya da gerek duyuluyordu. Konya iş dünyasının bir avuç kadar olduğu dönemlerde bu mor renkli sıvı *Azze Camii* civarında, *Etterlar İçi* tarafındaki sondan ikinci sokakta satılırdı. Halen de öyledir de eski yoğunluğu kalmadı. Eskilerde bakkal ve bakkaliye dükkânlarında da satılırdı.

Ne yazık ki bu masum görünüşlü, çok işlevli sıvı bazen kötü amaçlarla da kullanılabilirdi. Anlatayım. Prof. Dr. Latif Çakıcı, benim lise öğrencilik yıllarımın son iki yılını birlikte okuduğum arkadaşlarımdan biriydi. Babasının Ülkü Bakkaliyesi, *Alettin Tepesi*'nden inen, günümüzde trafik ışıklarının bulunduğu inişin devamında, Tahir Paşa Camii'nden gelen yolun kavşağında idi. Özellikle yaz akşamlarında orada buluşur, babasını evlerine gönderdikten sonra dükkânı birlikte işletirdik; daha doğrusu ben de ona yardımcı olurdu.

Bir akşam, yatsı sularında dükkâna gelen birisi dikkatimi çekmişti. Onu hatırlar gibiydim. Yine aynı şeyi, içi ispirto dolu

olan bir litrelik bir şişeyi almaya gelmişti. Latif'e sordum. Aldığım cevap korkunçtu:

“Saimciğim, bu adam ara sıra gelir, bir şişe ispiroto alıp tepeye çıkar. Orada ispirotoyu içer, kafayı bulurmuş. Onu tanıyanlar söylediler. İspiroto alan başkaları da vardı ama onların ispirotoyu içip içmediğini bilmiyorum.”

Acaba günümüzde akşamcılarının içkisinin tadı ve rengi değişmiş olabilir mi? Hâlâ köşe bucak saklanıp kafalarını bulanlar var mı? 60 yıl önce tepemiz pek bakımlı ve kontrollü değildi? Ya günümüzde!

TORRANCE (Torans) DİYE BİR YER

Konya’ımızda bazı yer adları zamanla unutulup gitmektedir. Söylenmediğinden midir, yoksa başka bir adın öne çıkmasından mıdır, bilinmez; biz o, vaktiyle dilimizden düşürmediğimiz adı unutuveririz. Yenilerin pek de bilmediği, bilenlerin çoğunun köşelerine çekildiği, bunun sonucu olarak tarihin güzel köşelerinde dinlenmeye çekilen bazı adlarımızı şöyle bir hatırlatıverelim: *Kayıklı Kahve, Araboğlu Makası, At Pazarı, Lastik Durağı, Fenni Fırın, Fahrettin Paşa Parkı, Boncuk Camii*, vb.

Torrance de bu adlardan biriydi. 1960 yılından önceki dönemde başlatılan bir kardeş şehir çalışması sonuç vermiş, şehrimiz, Amerika Birleşik Devletleri’nin California eyaletinin Torrance şehri ile kardeş şehir olmuştu. Biz, *Alettin Tepesi*’ne yaptırdığımız bir binaya bu şehrin adını vermiştik. Kardeş şehrin belediye meclisi ise, bir sokağa şehrimi-

zin adını vermişti: *Konya Dr.* (Konya Driver = Konya Sokağı). Biz de, Amerika Birleşik Devletleri’nde bulunduğumuz yıllarda bir yıl kadar California eyaletinde yaşamış, Torrance şehrini ziyaret ederek *Konya Dr.* önünde fotoğraf da çektirmiştik. Yeni İpekyolu dergisinin Konya Kitapları’ndan birinde bu konu ile ilgili olarak yayımladığımız bir makalemizi hatırlıyorum.

VE SON BİR DEMET: NİKÂH ŞAHİTLİKLERİM...

Tepeyle ilgili daha çok söz sözümüz var, var ama hepsini buraya sığdırmamız kolay olmayacak. Buralara gelmemiz, mesela Alettin’de fotoğraf çektirmenin dayanılmazlığını, Torrance Gazinosu’nda verilen konserler, sanat tarihi dersimizin uygulaması olarak Alettin Camii’nin içten ve dıştan incelememiz, Teravih namazı için taaa Çaybaşı’ndan yola çıkıp buralara gelmemiz ve daha niceleri... Nikâh şahitliklerimin sayısı pek çoktur. Ancak onlardan bazılarının aralarındaki bağ sebebiyle özel bir yeri vardı. Onları da anlatıp büyük noktayı koyalım.

Bir zamanlar Selçuk Üniversitesi’ne bağlı bir Eğitim Fakültesi vardı. ‘Vardı’ diyorum, şimdi de var ama üniversitesi değişti, adı da süslendi: Günümüzde **Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi**. Bu fakültenin ikinci dekanı olarak 1988-1994 yılları arasında iki dönem dekanlık yapmıştım. Bu dönemde değerli meslektaşlarımdan bazılarının da çocuklarının nikâh şahidi olmuşum. Bunlar arasında, babası ve amcası arkadaşım olan, İngi-

lizce öğretmenliği anabilim dalı araştırma görevlisi Ece Özdemir (Sarigül)'in nikâh şahitliği de vardır. Ayrıca ağabeyimin oğlu, özel söyleyişle yeğenim Mehmet Sami Sakaoğlu ile Meltem Örnek'in nikâhları da orada kıyılmıştı. Ancak benim kırılması çok zor bir şahitlik rekorum vardır. Dekanlığım süresince makam kaptanım Mehmet Anadolu Bey ile eşi Ferdane Anadolu'nun, beş oğlundan evlenen dördünün de şahidi olmamdır. Unutulmasın, bu şahitliklerim aynı gün ve aynı masa başında olmamıştır. Aralıklı olarak kıyılan nikâhların tarihleri de farklıdır. Beş oğulun ortancası olanı henüz evlenmeye niyetli olmadığı için beşinci şahitliğim için beklemekteyim. Ailenin sonuncu ve altıncı çocukları olan tek kızlarının nikâh şahitliğini ise eşim yapmıştı. Bu salo-

nun böyle bir özelliğinin olduğunu herhalde rekor kitapları da bilmemektedir.

İşte böyledir benim *Alettin Tepe*'m... Hatıralarıyla süslenmiş bir tepe... Bu yazılanları bir destanın küçük bir parçası olarak da kabul edebilirsiniz...

TEPE İLE İLGİLİ ŞİİRLER

Kaynak eser: Saim Sakaoğlu, *Konya Üzerine Şiirler*, Konya 2002, Konya Ticaret Odası yayını.

Âşık Mehmet Yakıcı: Alâeddin Parkı (s. 209-210)

Cemal Oğuz Öcal: Alâeddin Tepesi (211)

Ahmet Cenap Kendi: Alâeddin Tepesi (212)

Feyzi Halıcı: Alâeddin Tepesi (213-215)

MİMAR SİNAN VE 500 YILLIK TEKNİK

Selimiye Camii, 1568 yılında yapımına başlanıp 1575 yılında ibadete açılmıştır. Tümleyle 2475 m²'lik bir alana yayılmış olan inşaatı bugünün şartlarında bile dikkat çekmektedir. Tabii ki, Mimar Sinan'ın ustalık eserim dediği "Selimiye"nin asıl özelliği böylesine büyük bir inşaat alanına yayılması değildir. Önemli olan bu yapının o dönemde nasıl inşaa edildiği ve günümüze kadar elif gibi dimdik ayakta durarak nasıl geldiğidir.

2011 yılında UNESCO dünya mirası listesine girmiş olan eser, görenleri kendisine hayran bırakır ve 400 yılı aşkın yaşının yanında gizemli bir yapım sürecini de arkasında barındırmaktadır.

Kimi çevrelere göre rivayet olarak nitelendirilen hikâyeler, Koca Sinan'ın eserinin günümüze kadar ayakta durmasıyla birlikte akıllara

"Acaba anlatılanlar doğru mu?" sorusunu getirmektedir. İçlerinde beni en çok cezbeden ve benim için gerçekçiliği en çok olan -sözüm ona- rivayete göre Mimar Sinan inşaatı başlamadan önce kullanacağı malzemeleri en küçüğünden en büyüğüne kadar bu alana yığdırmış ve iki yıl tek bir çivi dahi çakmadan beklemiştir.

Bunu yapmasının sebebi o dönem insanları tarafından pek anlaşılmasa da, uzun yıllar sonra meslek çevrelerinde büyük bir saygı uyandırmıştır. Gelelim bu detaya; günümüzde Zemin Mekaniği'nin babası olarak görülen **Karl von Terzaghi (1883-1963)**, halen kullanmakta olduğumuz zemin oturmalarını formülize etmiştir ve hesaplamalar bu formüllere göre yapılmaktadır.

Koca Sinan ise bu hesapları, Terzaghi'den yaklaşık 400 yıl önce ustalık eserim dediği Selimiye Camii'nde kullanmıştır. Malzemeleri alana yayması ve inşaatı durdurması kısa süreli yerleşmeyi beklemek içindir. İnşaatın uzun sürmesinin -ki bunun yapıma ara verilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir- sebebi ise zemin oturmasının tamamlanması içindir. Bu söylenenler rivayet de olsalar gerçek de olsalar değişmeyecek tek bir şey vardır. O da Selimiye'nin hala dim dik ayakta durup, Edirne'ye gidip onu görme k isteyenleri ilk görüşte kendisine âşık etmesidir.

Karl von Terzaghi (1883-1963)

SELİMİYE CAMİİ
2011 yılında UNESCO dünya mirası listesine girmiş
olan eser, görenleri kendisine hayran bırakır ve
400 yılı aşkın yaşının yanında gizemli bir yapım
sürecini de arkasında barındırmaktadır.

S. Melik
KAYA

TARİHİ ESERLER NASIL KORUNMALI?

Bilimsel araştırmalara göre Őehrimizde ilk yerleşim 9-10 bin yıl 6ncesinde başlıyor. Konunun uzmanları ileride ortaya 6ıkarılabilecek bilgilerin bu tarihi 6ok daha geriye g6t6receği kanaatindedeler. Takdir edersiniz ki Konya hem bu denli eski bir yerleşim yeri olmasından hem de Anadolu topraklarının tam ortasında bulunmasından dolayı tarih boyunca g6zde Őehirlerden biri ol-

muř, 6zerine binlerce eser inřa edilmiştir.

Biz g6n6m6zde Konya'nın; İstanbul, Roma, Prag, St. Petersburg vb. tarihî Őehirlerle yarırır yapılarla sahip olmasını beklerken, surlarımızı, kabristanlarımızı, mescitlerimizi, kiliselerimizi, 6arşılarımızı, mahallelerimizi, sokaklarımızı kendi ellerimizle yok ettiğimiz ger6eğiyle y6z y6ze kalıyoruz. Oysa

bugün heybetli surların dibinde kahvelerimizi yudumlayıp, tarihî binaların arasındaki çarşıda alışveriş yapabilir, toprak kokan dar sokaklardan geçerek Alâeddin Tepesi'nde şehri seyretme dala-bilirdik. Tarihî Bedesten'imiz turistlerle dolar taşar, şehrimizin "Suriçi" ilçesi bir sanat ve cazibe merkezi olabilirdi. Çocuklarımız tahayyül sınırlarını zorlayan bir estetik zevk kazanabilirdi.

Konyalı şehir tarihçilerimiz, hangi eserlerimizin nasıl yok edildiğini defaatle yazdılar. Zaten gidene geri getirmek de mümkün değil. Artık önemli olan geçmişte yaptığımız bu hatalardan ders alıp elimizde kalan az sayıdaki tarihî eseri ve yeni ortaya çıkacak olan tarihî eserleri usulüne uygun biçimde koruyabilmektir.

Peki, tarihî eserleri korumanın usulü nedir? Hepimiz çok iyi biliyoruz ki millet olarak tarih yazmakta gösterdiğimiz başarıyı bir türlü tarihi muhafaza etmekte gösteremiyoruz. Bece-remiyoruz desek, o zaman nasıl yaptık? Yaptık o halde neden koruyamıyoruz? Aziz milletimizin bu iki davranışı arasında büyük bir tezat var. Galiba bizi biz yapan bazı şeyleri unuttuk, ya da artık eskisi kadar umursamıyoruz.

Mesela Hasbey Dar'ül Huffazi'nin 600 yıllık taşlarına birileri ismini yazıyor ve aylardır bu duruma tek bir müdahalede bulunulmuyor? Gönül ister ki o yazıyı yazan tespit edilsin, hem işlediği bu suçtan ötürü cezalandırılsın hem de o yazıyı ken-

Erdemşah Mescidi'nin son günlerdeki hali.

disi temizlesin.⁽¹⁾ Fakat tarihî eserlerin korunması demek yalnızca onları restore etmek değildir. Aynı zamanda dış etkenlere karşı (yağmur, deprem, hırsız, vandal vs.) da muhafaza edilmeleri gerekmektedir. Muhafaza görevlerini tam manasıyla yerine getiremeyen sorumlular en azından eseri temizlemek hususunda çaba sarf etseler güzel olmaz mı?

İkinci bir örnek; Erdemşah Mescidi daha restorasyondan çıkmalı 2 yıl olmuşken, kubbe

(1) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Md. 65, "Tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının bu Kanuna göre tefliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet verenler ile izin alınmaksızın inşaf ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptırınlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır."

kurşunları ve olukları çalınıyor, kubbenin çamur sıvaları su alıyor, haliyle yıkılma tehlikesi altında fakat aylardır bu duruma

da müdahale eden yok. Erdemşah Mescidi dediğimiz 800 yıllık bir yapı. Kubbesi çökerse Konya bu utancı nasıl kaldıracak?

Turgutoğlu
Türbesi
perişan
halde.

Bir başka örnek Turgutoğlu Türbesi. Şehrin tam göbeğinde, ışıltılı bir caddenin orta yerinde, Konevi Türbesi'nin yanında. Sokak serserilerinin uğrak yeri haline gelmiş, kapısı ve camları kırılmış, içinde içki, esrar vs. içilmiş. Alınan önlem; kapiya sunta çakmak! Oysa bu kadar merkezi bir eser doğru düzgün ışıklandırılrsa, Konevi Türbesi ve burası için bir gece bekçisi görevlendirilse değil kilide zincire, kapiya bile gerek yok.

Bunlar vakit buldukça gezip gördüğümüz sadece birkaç yapı. Acaba göremediklerimiz arasında da durumları kötü olan varmı, bilemiyoruz. Anlaşılan o ki, elimizde kalan bir avuç tarihî esere periyodik yenileme yaptırmamız yetmiyor, tedbir almamız, hırsızlardan ve sokak serserilerinden de korumamız gerekiyor. Sorumlu kurumlar özellikle asayişin bozuk olduğu mahallelerimizdeki tarihî eserleri sık sık kontrol etmeli.

Hak ettikleri değeri vermediğimiz tarihî eserlerin yanında bir de yeraltından çıkan tarihî eserlere nasıl davrandığımız sorunu var. Dünyanın neresinde olursa olsun, bir takım çalışmalar sırasında yeraltında bir eser tespit edilirse, çalışmalar durur, tespit edilen eserin çevresi girilmeyecek şekilde kapatılır ve konunun uzmanları gelene kadar kimsenin esere müdahale etmesi sağlanır. Hatta ve hatta biraz araştırıldığında görülür ki, bırakın yer altından mescit, sarnıç vs. büyük bir yapı çıkmasını, seramik, çanak, çömlek çıksa bile çalışmalar durur, alan koruma altına alınır.

Geçtiğimiz günlerde de Şük-

Aşağıda Şükran Mahallesi'nde ortaya çıkan tarihî eser, yukarıda ise koruma altına alınmış hali.

Şükran Mahallesi'nde yıkıntıların arasında tarihi bir sütun parçası. Bu ve bunun gibi daha bir çok mimari parça hafriyat malzemesi zannedilerek toplandı.

ran Mahallesi'nde ortaya çıkan bir tarihî eserin korumaya alındığı duyuruldu. Fakat gördük ki koruma dedikleri şey muazzam bir kemerin ve horasan harçlı kubbe taşlarının bulunduğu bu yapının içinin molozla doldurulması. Belki yüzlerce yıldır yer altında sessiz, sakin, tek parça halinde bekleyen bu yapı, koruma(!) altına alınmak suretiyle yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı.

Şükran Mahallesi'nde hafriyat kaldırma çalışmaları sırasında daha birçok tarihî eser ortaya çıkabilir. Umarız onları da böyle korumazlar. Zira tramvay yolunun uzatılma çalışmaları sırasında ortaya çıkan şayialar hala hemşerilerimizin hafızasındaki tazeliğini korumaktadır.

Bütün bunları bir kefeye koyup tarttığımızda görüyoruz ki tarihî eserlerimizi bürokratik angaryalara kurban veriyoruz. Bir yazı ve talep haftalarca devlet daireleri arasında gidip gidip geliyor. Sonunda ya çok geç oluyor, ya da talep sonuçsuz kalıyor. Zira tarihî eserleri koruma noktasındaki görev tanımını bile kesin şekilde belirlenmemiş. Bu da sorumluların, bu iş benim sorumluluğumda değil demesini kolaylaştırıyor. Elbette tek sebep bu değil. Vatandaşlar olarak biz de bilinçli değiliz, gazetecilerimizin tarihî hassasiyetleri lafta kalıyor, Konya'da konuyla ilgilenen ciddi bir STK yok, kolluk kuvvetlerimiz bu konuda yeterince dikkatli değil, koruma kurullarının sözü yeterince dinlenmiyor, yerel yönetimlerimiz ise bu aralar daha çok reklamlarla ilgileniyorlar.

Eğer vatandaşlar, yerel yönetimler, kolluk kuvvetleri ve devletin ilgili bütün kademeleri el ele vermezsek geri kalan bir avuç tarihî eserimiz de yok olacağı benziyor. Galiba o gün geldiğinde içimiz daha rahat edecek, mutlu mesut, huzurla yaşayacağız. Zira hala bir yerlerde ayakta kalmış tarihî yapılar olmasının sorumluluğu hepimizi rahatsız ediyor gibi. Ne dersiniz?